

Piotr MICKIEWICZ

Uniwersytet Gdański

ORCID: 0000-0002-3533-337X

FRANCUSKA KONCEPCJA MOCARSTWA MORSKIEGO W XXI WIEKU

FRENCH CONCEPT OF MARITIME POWER IN THE 21ST CENTURY

Abstract:

The French concept of a maritime power was based on the thesis that a state with such potential and geographical location should create regional projects for the long-term sustainable exploitation of the sea basins and coastal regions. This concept was adapted to the existing political conditions, especially the fact that overseas non-European possessions (dependent territories) function within the state structure. French maritime power is also seen as the ability to create development processes around dependent territories. Based on analyses of official strategic documents, including the *Stratégie nationale pour la mer et le littoral* (2017), it was concluded that the most effective instrument of this policy is the use of regional political arrangements, in which France will play the role of creator of activities. The formula for this engagement is strictly tailored to the specifics of French interests in a given region and conducted by state stakeholders using the opportunities offered by membership in the European Union. Its limitation, however, is the economic potential available to the Fifth Republic.

Keywords: France, maritime policy, maritime strategy, marine waters, oceans.

Strategia morska V Republiki

Francuska strategia morska jest skoncentrowana na dążeniu do uzyskania przez V Republikę statusu państwa zdolnego do kreowania sytuacji geopolitycznych w zlewiskach akwenów uznawanych za obszary ulokowania jego interesów. Przyjęta koncepcja mocarstwowości morskiej nie jest jednak w pełni zbieżna z poglądami teoretyków myśli morskiej, a jej cel (zdolność do kreowania sytuacji geopolitycznej na danym akwenie) jest osiągany w sposób odmienny¹. Przyjęta dla oceny

¹ Szerzej P. Mickiewicz, *Morska szachownica. Geopolityczne znaczenie akwenów morskich*, Poznań 2022, s. 34-46 (recenzja: *Przegląd Geopolityczny*, tom 45, s. 175-181); zobacz także A. Makowski (2000, s. 17-26).

francuskiej koncepcji mocarstwa morskiego w XXI wieku teza zakłada, że strategia morska ewoluuje wraz z przeobrażeniami celów polityczno-gospodarczych państwa, rozwojem technologii morskich oraz sposobami eksploatacji akwenów. Nie jest więc zdominowana przez tzw. „domenę morską”² i uwzględnia także kwestie gospodarczo-polityczne, w tym współdziałanie w rozwiązywaniu regionalnych i globalnych problemów wynikających z użytkowania akwenów morskich. Pozwala to na charakterystykę francuskiej mocarstwowości nieco zmodyfikowanej koncepcji szkoły kopenhaskiej. Założono, że na akwenach morskich, za zgodą państw regionu, rolę tzw. podmiotu dominującego może pełnić mocarstwo morskie spoza tego obszaru (Buzan, 1991).

Francuska polityka morska została zbudowana w oparciu o jednoznacznie przyjęte cele strategiczne dla poszczególnych basenów morskich (i ich zlewisk). Nie jest skoncentrowana na uzyskaniu zdolności do kontroli danego basenu morskiego, co powinno być naturalnym celem mocarstwa morskiego, którego Strefa Wyłączości Ekonomicznej (EEZ) jest w aż 97% położona na akwenach oddalonych od wybrzeży metropolii³. Podejmowane przez francuskie władze działania sankcjonujące status mocarstwa morskiego to przede wszystkim przedsięwzięcia ukierunkowane na uzyskanie pozycji kreatora polityki ich zrównoważonej eksploatacji (*Stratégie nationale...*, 2017, s. 5-10, w dalszej części: „SNML”). Zakres przyjętych działań to aż 26 celów strategicznych podzielonych na pięć grup problemowych. Podkreślić jednak należy, iż jedną z tych grup jest właśnie promocja i upowszechnianie wizji polityki zrównoważonej eksploatacji akwenów morskich, zwłaszcza w ramach polityk morskich UE (SNML, s. 3, 9 i 31-32). Cele te są osiąganymi w procesie włączania kompleksowych projektów zrównoważonego rozwoju do strategii działania regionalnych kompleksów gospodarczo-politycznych. Równocześnie francuskie władze włączają się w te projekty, niejako nadzorując kreowanie regionalnych procesów gospodarczo-społecznych, w tym wizji zrównoważonej eksploatacji morza i jego zasobów. Założono, że w wyniku tej polityki Francja uzyska pozycję naturalnego kreatora systemów multilateralnych w poszczególnych zlewiskach morskich. Ma ona wynikać z powszechnie aprobowanej konieczności angażowania się

² Stanowią ją trzy formy gospodarczo-politycznego wykorzystania morza tj. żegluga prowadzona w celach gospodarczych, eksploatacja zasobów ożywionych i nieożywionych oraz ochrona reżimu prawnego na morzu.

³ Są to akweny okalające francuskie terytoria zależne na Atlantyku, Pacyfiku i Oceanie Indyjskim, a aż 93% strefy EEZ to akweny Indo-Pacyfiku.

tego państwa w kreowanie sytuacji polityczno-gospodarczych wokół przynależnych obszarów (departamentów i regionów zamorskich oraz *terytoriów zależnych*⁴). Ich różnorodny status powoduje, że całość francuskiej strategii morskiej współtworzą zarówno instytucje odpowiadające za kształtowanie polityki morskiej państwa jak i regionalnych polityk rozwojowych skoncentrowanych w zlewiskach poszczególnych akwenów (*SNML*, s. 31-32).

Akweny morskie w polityce Francji

Przynależne Francji akwenty morskie to łącznie największa wyłączna strefa ekonomiczna na świecie (8% całość globalnych stref EEZ). W jej skład wchodzi akwenty otaczające terytorium samej Francji, oraz okalające jej pozaeuropejskie posiadłości na Atlantyku, Pacyfiku, Oceanie Indyjskim oraz Południowym⁵. Powoduje to, że Francja swoją aktywność morską postrzega w dwóch wymiarach. Pierwszym jest koncepcja zrównoważonej eksploatacji zasobów morskich i powiązania tej eksploatacji z polityką rozwoju obszarów nadbrzeżnych (na terytorium metropolii) lub całych *terytoriów zależnych*. Wymiar drugi to sankcjonowanie pozycji państwa jako istotnego gracza morskiego w skali globalnej, przy czym aktywność morską ograniczono do akwenów wokół metropolii oraz najistotniejszych *terytoriów zależnych*. Cele aktywności morskiej i formułę ich osiągnięcia zawarto zarówno w strategii morskiej (*SNML*, s. 5-10, *Livre bleu...*, 2009)⁶, specjalnie stworzonych strategiach oddziaływania regionalnego dla obszaru Indo-Pacyfiku (*La stratégie de la France...*, 2018; *La stratégie de défense...*, 2019), oraz w stricte regionalnych strategiach odnoszących się do

⁴ Francja ma obecnie 13 posiadłości pozaeuropejskich, którym nadano odmienne statusy, formy autonomii i formy zależności od Francji. Część z tych terytoriów formalnie stanowi integralną część Francji i wchodzi wraz z nią w skład UE, co ma istotne znaczenie dla prowadzonej polityki morskiej i regionalnych strategii. Określane są jako Départements d'outre-mer et Régions d'outre-mer - DOM-ROM (Gujana Francuska, Gwadelupa, Martynika, Reunion i Majotta). Pozostałe francuskie terytoria zależne posiadają różne nazwy oraz różnorodny status. Są to tzw. *Kraj Zamorski (pays d'outre mer)*, czyli Polinezja Francuska, *Zbiorowości Zamorskie* (Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Saint-Pierre i Miquelon, Wallis i Futuna), *Terytoria Zamorskie* (region Antarktydy), *Posiadłość Państwa*, jaką jest Wyspa Clippertona oraz tzw. *Wspólnota*, którą stanowi Nowa Kaledonia.

⁵ Szczegółowy podział francuskiej EEZ zob. *Areas of France's maritime spaces of sovereignty and jurisdiction*

<https://maritimelimits.gouv.fr/resources/areas-frances-maritime-spaces-sovereignty-and-jurisdiction>

⁶ W obecnie obowiązującej *Stratégie nationale...* z 2017 roku powielono cele strategiczne przyjęte dla jej poprzedniczki, czyli w *Livre bleu...* z 2009 (s. 8-12 i 47-48).

sposobów wykorzystania morza. Zostały one podzielone na dwie kategorie - w polityce odnoszącej się do terytorium Francji strategię takową opracowano (we współpracy rządu i władz regionów) dla każdego otaczającego akwenu. Natomiast w odniesieniu do *terytoriów zależnych* są one opracowywane w ramach programu *Trzy Oceany (La Stratégie Trois Océans)*, który pozostaje w gestii rządowej agencji jaką jest Agence Française de Développement - AFD⁷. Podejście to powoduje, że francuska polityka morska przybrała charakter regionalny i jest prowadzona na następujących akwenach:

- 1) kanału La Manche i Morza Północnego;
- 2) północnego Atlantyku;
- 3) Karaibów;
- 4) Morza Śródziemnego;
- 5) Oceanu Indyjskiego (głównie Zachodni Ocean Indyjski);
- 6) środkowego Pacyfiku.

Podstawą dokumentów dotyczących francuskich akwenów wokół europejskich są unijne regulacje odnoszące się do zasad tworzenia strategii morskich państw UE oraz planowania przestrzennego na akwenach morskich i strefie nadbrzeżnej, zwłaszcza dyrektywy nr 2008/56/WE (MSFD)⁸ oraz nr 2014/89/UE (MSP)⁹. Są one uzupełniane przez unijną strategię tj. *Plan d'action pour l'Atlantique 2.0* (2020). W dokumentach tych szczególną rolę przypisano właśnie prowadzeniu działań na rzecz utrzymania bioróżnorodności akwenów i ich zrównoważonej eksploatacji oraz szeroko rozumianej ochronie środowiska morskiego i wykorzystania jego walorów do kreowania procesów zrównoważonego rozwoju obszarów nadmorskich, a większość przedsięwzięć jest wkomponowana w politykę Unii Europejskiej. Pozwala to Francji na objęcie działaniami całości własnych akwenów oraz poszerzenie zakresu kooperacji z państwami Afryki i obydwu Ameryk. Z tego względu założenia *SNML* odnoszące się do tych akwenów stanowią implementację celów polityki UE określonych w dyrektywach MSFD oraz MSP, w kolejnych edycjach *Plan d'action pour*

⁷ AFD jest agencją koncentrującą się na promowaniu i wspieraniu procesów zrównoważonego rozwoju w krajach rozwijających się, skoncentrowaną obecnie na kwestiach wyrównywania szans rozwojowych między regionami oraz płciami, przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym, poszerzaniu opieki zdrowotnej oraz możliwości edukacyjnych, a także niwelowaniu społecznych i ekonomicznych źródeł konfliktów regionalnych.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0056&from=PL>,

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0089&from=ES>

l'Atlantique (z 2013 i 2020), oraz rozwiązań dotyczących regulacji połowowych na Morzu Śródziemnym (po Brexicie także na akwenach otaczających północną i zachodnią Francję). Celem francuskiej polityki w odniesieniu do akwenów europejskich jest stosowanie rozwiązań umożliwiających zrównoważoną eksploatację zasobów ożywionych oraz umiejętne powiązane aktywności morskiej z procesami rozwojowymi obszarów nadmorskich (*Plan d'action... 2020*, s. 2-3). Polityka ta jest prowadzona w ramach kooperacji atlantyckich państw UE (Francja, Irlandia, Portugalia, Hiszpania) oraz Wielkiej Brytanii. Poza zrównoważoną eksploatacją zasobów, jej celem jest rozwój odnawialnych źródeł energii (poza morską energią wiatrową), rozwój ekologicznego transportu morskiego i koordynacja działań na rzecz zwalczania odpadów oraz ochrona wybrzeży. Natomiast na Morzu Śródziemnym Francja współkreuje system corocznych limitów połowowych oraz obowiązujący od 2019 roku długofalowy plan zarządzania zasobami ożywionymi w zachodniej części tego akwenu (Rozporządzenie Rady UE 2021/90)¹⁰.

Odmianą formułę nadano natomiast strategiom opracowywanym w ramach programu *Trois Océans*. Koncepcje te koncentrują się na trzech obszarach: Karaibów (*Océan Atlantique...*, 2019), zachodniego Oceanu Indyjskiego (*Océan Indien...*, 2019) oraz strefie Oceanii (*Océan Pacifique...*, 2019). Założenia tych dokumentów wynikają z zapisów strategii morskiej (*SNML*), zwłaszcza tych traktujących o kwestiach ekologicznych, ale przy równoczesnym powiązaniu tych kwestii z budową pozycji Francji jako kreatora regionalnej polityki gospodarczej. Priorytetem działań prowadzonej poza akwenami europejskimi aktywności morskiej jest budowa pozycji Francji jako najistotniejszego gracza morskiego w regionach funkcjonowania *terytoriów zależnych*. Z tego względu polityka morska jest tam realizowana zarówno w ramach programu *Trzy Oceany* jak i specjalnie opracowanych regionalnych strategii obejmujących Atlantyk i Indo-Pacyfik. Działania w ramach programu *Trzy Oceany* mają wypełniać rolę kreatora prorozwojowych rozwiązań gospodarczych, które usankcjonują pozycje Francji jako pożądanego gracza regionalnego. Natomiast strategie regionalne mają cechy dokumentów będących kompleksowym planem oddziaływania średniookresowego, którego celem jest nie tylko poszerzenie form kooperacji, co uzyskanie znacznego

¹⁰ Rozporządzenie mające zastosowanie na Morzu Śródziemnym i Morzu Czarnym określa uprawnienia do połowów na rok 2021 w odniesieniu do niektórych stad ryb i grup stad ryb.

wpływu na kształt gospodarczych i politycznych procesów w danym regionie.

Polityka ta przyjęła kilka form w zależności od statusu *terytoriów zależnych*¹¹. W odniesieniu do Departamentów i Regionów Zamorskich prowadzone działania są ukierunkowane na sterowanie procesami rozwojowymi przy wykorzystaniu polityk UE. Natomiast dla pozostałych terytoriów przewidziano rolę regionalnych graczy politycznych kreujących pod auspicjami Francji procesy konwergencji gospodarczej i społecznej z państwami regionu. Środkiem do uzyskania tego celu jest polityka współpracy regionalnej i kreowanie regionalnych procesów zrównoważonego rozwoju w obszarach wokół zamorskich terytoriów tego państwa. Działania te mają zapewnić możliwości rozwoju francuskim terytoriom zamorskim, co – w opinii francuskich strategów – wymaga także uruchomienia przedsięwzięć prorozwojowych w państwach ościennych. Założono bowiem, że rozwój oraz stabilizacja gospodarczo-polityczna terytoriów zależnych jest w największym stopniu determinowana poziomem rozwoju gospodarczego w obszarze prowadzenia kooperacji gospodarczo-politycznej. Innymi słowy - uznano, że dla bezpieczeństwa społeczno-ekonomicznego tych terytoriów niezbędne jest powiązanie gospodarcze państw regionu z tymi terytoriami, czyli z Francją. Polityka ta ma wiele cech działań prowadzonych przez Chiny, służących ekspansji ekonomicznej i wasalizacji poszczególnych państw, chociaż potencjał ekonomiczny Francji jest nieporównywalnie mniejszy. Jest to zasadnicza uwaga do omawianych strategii, chociaż podkreślić należy, że analizy dotyczące diagnozy sytuacji w poszczególnych regionach są trafne, tak jak i wskazania dotyczące zakresu francuskich działań. Te natomiast nie są w pełni kompatybilne z możliwościami państwa francuskiego. Szczególnie jest to widoczne w obszarze Indo-Pacyfiku, regionie niezwykle istotnym dla francuskiej polityki ze względów politycznych jak i historycznych.

¹¹ W programach na lata 2019-2023 objęto nimi Gwadelupę, , Haiti, Martynikę, Małe Antyle, Surinam, Dominikanę, Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Saint-Pierre-et-Miquelon i potencjalnie Gujana (Ocean Atlantycki), Komory, Madagaskar, Mauritius, Majotta, Wyspa Reunion, Seszele, Timor Wschodni oraz Francuskie Terytoria Południowe i Antarktyczne (oceany Indyjski i Południowy) oraz wszystkie państwa suwerenne i terytoria zależne Oceanii za wyjątkiem Australii, Nowej Zelandii, oraz terytoriów administrowanych przez USA i Wielką Brytanię.

Możliwości realizacji celów strategicznych na wybranych akwenach morskich

Francuską koncepcję budowy pozycji budowy mocarstwa morskiego uznać należy za nowatorską i umiejętnie wykorzystującą uwarunkowania geopolityczne. Jednakże jej wdrożenie oraz osiągnięcie zakładanych celów jest uzależnione w dużej mierze od posiadanego potencjału decydującego o potędze morskiej państwa. Podkreślić należy, że tworząc tę koncepcję aktywności morskiej, francuscy strategowie umiejętnie wykorzystali potencjał ekonomiczny i polityczny Unii Europejskiej. Departamenty i Regiony Zamorskie są integralną częścią Republiki Francuskiej i jako obszary o niskim poziomie rozwoju gospodarczo-społecznego są objęte unijnymi politykami prorozwojowymi. W oparciu o nie wdrażane są rozwiązania kreujące procesy regionalnej konsolidacji gospodarczo-społecznej, a nade wszystko – procesy ochrony środowiska morskiego oraz zrównoważonej eksploatacji zasobów. Takie ułożenie priorytetów ma miejsce w regionie Karaibów i Zachodniego Oceanu Indyjskiego¹². Analiza zapisów *Océan Atlantique Stratégie Régionale 2019-2023* (s. 11-14) pozwala na sformułowanie tezy, iż jej celem jest w większym stopniu oddziaływanie polityczno-gospodarcze niż realizacja celów obowiązującej strategii morskiej oraz unijnej polityki atlantyckiej. Podejmowane działania zostały skoncentrowane na zapewnianiu swobody żeglugi i eksploatacji zasobów morza otwartego, kontroli przestrzegania reżimu prawnego Konwencji UNCLOS oraz zrównoważonej eksploatacji zasobów, a także utrzymaniu bioróżnorodności akwenów. Zasadniczym celem aktywności morskiej prowadzonej na akwenach wokół atlantyckich *terytoriów zależnych* jest uzyskanie przez Francję statusu wiodącego gracza w regionie Karaibów (*Océan Atlantique...*, s. 14-15). Jest on osiągnięty poprzez kreowanie form współpracy z państwami oraz organizacjami regionalnymi. Państwami, wobec których skierowano ofertę współpracy są Gwadelupa, Gujana Fr., Haiti, Martynika, Surinam, Dominikana, Saint-Barthélemy, Saint-Martin, Saint-Pierre-et-Miquelon i potencjalnie Gujana. Natomiast organizacjami regionalnymi, z którymi podjęto kooperację są Stowarzyszenie Państw Karaibskich (ASC), Organizacja Państw Karaibów Wschodnich - OECS, CARICOM i Karaibski Bank Rozwoju – CDB (*Océan Atlantique*, s.16-18, 22). Państwa regionu zostały

¹² Zachodni Ocean Indyjski dzieli się na osiem akwenów: Morze Czerwone, Zatoka Perska, zachodnia i wschodnia część Morza Arabskiego, akweny wybrzeża Somalii, Kenii i Tanzanii, oraz Madagaskaru i Kanału Mozambickiego (tzw. Obszar Oceaniczny i Mozambiku).

objęte czterema regionalnymi programami odnoszącymi się do obszarów:

- 1) Wielkich Antyli (Haiti, Jamajka, Republika Dominikany);
- 2) Małych Antyli (Antigua i Barbuda, Dominikana, Grenada, Gwadelupa, Martynika, Saint-Barthélemy, Saint Lucia, Saint-Martin, Saint Vincent i Grenadyny);
- 3) Tarczy Gujany (Gujana Francuska i Surinam);
- 4) Saint-Pierre-et-Miquelon (obszar Atlantyku północnego)

Zakres oddziaływania to przede wszystkim pomoc gospodarcza, działania na rzecz ochrony klimatu oraz budowa systemu reagowania na klęski żywiołowe. Ważnym jej elementem jest przeciwdziałanie skutkom globalnego ocieplenia na Atlantyku, w tym potencjalnego podniesienia się poziomu wody oraz niszczenia jego środowiska naturalnego (organizmów żywych). Podstawową formą wsparcia jest system dotacji (Haiti) oraz preferencyjnych pożyczek celowych. Jest on skoncentrowany na wsparciu przeobrażeń gospodarczo-społecznych ze szczególnym uwzględnieniem sfer energetycznej, rolnictwa i ochrony środowiska, edukacji oraz ochrony zdrowia, ale celem strategicznym jest wzmocnienie pozycji Francji w regionach.

Tab. 1. Zakres francuskich przedsięwzięć pomocowych w regionie Karaibów

Obszar	Cele	Najważniejsi beneficjenci
Ochrona środowiska i zrównoważony rozwój	Poprawa odporności na zmiany klimatyczne. Ograniczenie skutków klęsk żywiołowych. Rozwój niskoemisyjnej energetyki. Zrównoważona eksploatacja zasobów naturalnych i ochrona bioróżnorodności.	Gwadelupa, Gujana Francuska, Martynika, Dominikana, Saint-Martin
Demografia i sfera socjalna	Wdrożenie programów społecznych o charakterze integrującym i rozwojowym. Niwelowanie możliwości rozprzestrzeniania się zakaźnych chorób ludzi i zwierząt. Poszerzenie dostępu do opieki medycznej. Ograniczenie skali nierówności społeczno-ekonomicznych pomiędzy regionami i płciami.	Haiti, Jamajka, Dominikana, Surinam
Gospodarka i finanse	Uruchomienie procesów zrównoważonego rozwoju. Wsparcie proekologicznych form aktywności gospodarczej. Budowa stabilności finansowej państw. Rozbudowa systemów komunikacji, morskiej i powietrznej oraz infrastruktury cyfrowej.	Gwadelupa, Gujana Francuska, Martynika

Źródło: Opracowanie własne na podstawie : Océan Atlantique..., 2019.

Ze względu na o wiele większe w porównaniu do Atlantyku znaczenie geopolityczne Indo-Pacyfiku (Mickiewicz, 2021; 2022, s. 153-210) oraz rozmieszczenie *terytoriów*, koncepcja francuskiej aktywności w tym regionie została oparta na założeniach aż pięciu wzajemnie skorelowanych strategiach: średniookresowej kompleksowej strategii wobec regionu (*La stratégie de la France...*, 2018), założeniach

francuskiej polityki wobec Azji i Oceanii w perspektywie 2030 roku (*Livre Blanc...*, 2018), strategii bezpieczeństwa dla obszaru Indo-Pacyfiku (*La stratégie de défense...*, 2019), oraz dwóch dokumentach opracowanych w ramach projektu *Trois Océans* (*Océan Indien...*, 2019; *Océan Pacifique...*, 2019). Oceniając ich zapisy wskazać należy, iż Indo-Pacyfik jest traktowany przez francuskich polityków jako najistotniejszy region globu, a celem francuskiej polityki jest usankcjonowanie pozycji Francji w regionie. Polityka ta jest skoncentrowana na budowie multilateralnego układu politycznego, do czego wykorzystywana jest problematyka ochrony środowiska i klimatu, w tym tworzenie rozwiązań ograniczających energochłonność gospodarki, zaś oferta pomocowa obejmuje takie obszary jak wdrażanie zasad zrównoważonej eksploatacji zasobów, rozwój technologii rolnych oraz wsparcie procesu przeobrażeń społecznych i demograficznych (*La stratégie de la France...*, s. 12-14, *La stratégie de défense...*, s. 12). Aktywność ta jest poszerzona o trzy obszary przedmiotowe. Pierwszym są gwarancje bezpieczeństwa jakie Francja udziela państwom regionu, zapewniając natychmiastowe użycie sił zbrojnych stacjonujących na wyspach Réunion i Majotta oraz Nowej Kaledonii i Polinezji Francuskiej¹³ (*La stratégie de défense*, s. 12-13). Drugim jest rozbudowany system reagowania kryzysowego i szerokie możliwości udzielania wręcz natychmiastowej pomocy humanitarnej. Trzecim zaś oferta prowadzenia z państwami regionu wspólnych działań na rzecz ograniczenia prób zdominowania regionu przez graczy ponadregionalnych (*La stratégie de la France...*, s. 23-25 i 48-57). W politykę tą zaangażowane są władze administracyjne *terytoriów zależnych*. Są one zobligowane do wypełniania roli kreatorów regionalnej polityki, a zwłaszcza wspierania procesów prorozwojowych w sferze gospodarczej i społecznej oraz wdrażania innowacyjnych form produkcji. Gospodarczymi obszarami szczególnego zainteresowania są sektory gospodarki morskiej i wytwarzania energii elektrycznej. Uznano także, że same *terytoria zależne* mają stanowić swoiste regionalne centra innowacyjno-naukowe w sferze ochrony środowiska, a za realizację tego projektu odpowiadają aż 24 lokalne agendy gospodarcze, 10 biur promocji turystyki oraz instytucje od lat zajmujące się kreowaniem działań w sferze kulturowej w formule tzw. Grupy Państw Frankofońskich (*La stratégie de la France...*, s.17-21, 27-34).

13 Są to Francuskie Siły Zbrojne na południowo-zachodnim Oceanie Indyjskim (FAZSOI), Siły Zbrojne Nowej Kaledonii (FANC) oraz Siły Zbrojne Polinezji Francuskiej (FAPF).

Polityka ta jest uzupełniana działaniami prowadzonymi przez AFD w ramach projektu *Trois Océans*. Te jednak są skoncentrowane na kształtowaniu procesów gospodarczych w samych *terytoriach zależnych*. W ramach strategii dla Oceanu Indyjskiego gros działań prorozwojowych skoncentrowano na programach prowadzonych na Madagaskarze, Mauritiusie, w Związku Komorów, na Majotcie, Wyspie Réunion oraz na obszarze Francuskich Terytoriów Południowych i Antarktycznych – TAAF¹⁴ (*Océan Indien*, s. 6-8). Znaczna ich część jest także elementem procesów rozwojowych podejmowanych w ramach polityk UE i finansowanych z budżetu unijnego. Specyficznym rozwiązaniem jest polityka niwelowania różnic rozwojowych pomiędzy poszczególnymi Departamentami Zamorskimi.

Tab. 2. Zakres aktywności Francji w obszarze Zachodniego Oceanu Indyjskiego

Obszar działania	Przyjęte cele
Zrównoważony rozwój i ochrona środowiska	Promowanie zasad ochrony przez zmianami klimatu. Działania łagodzące konsekwencje klęsk żywiołowych. Wdrażanie zasad zrównoważonej eksploatacji zasobów ożywionych i rozwiązań pozwalających na zachowanie istniejących ekosystemów i bioróżnorodności.
Zrównoważony rozwój społeczeństw	Rozwój systemów edukacji powszechnej i zawodowej. Ograniczenie nierówności społeczno-ekonomicznej oraz wzmacnianie więzi międzypokoleniowych i społecznych. Poprawa powszechnego dostępu do usług opieki zdrowotnej. Ograniczenie rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych ludzi i zwierząt.
Procesy demokratyzacji i zarządzania publicznego	Promowanie rozwiązań z zakresu demokratyzacji systemu administracyjnego i budowy samorządności lokalnej. Wzmocnienie roli regionalnych organizacji międzyrządowych (Komisji Oceanu Indyjskiego i <i>Stowarzyszenia Wybrzeża Oceanu Indyjskiego</i>) w regionalnej polityce.
Integracja francuskich terytoriów zależnych z państwami regionu	Pomoc w zapewnieniu spójności regionalnych strategii współpracy z ofertami wsparcia Francji i UE. Promowanie francuskich doświadczeń w zakresie procesów zrównoważonego rozwoju. Promowanie Francji jako państwa angażującego się w kreowanie regionalnych procesów rozwojowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Océan Indien...* (2019).

Zakres wsparcia gospodarczego państw regionu został sprowadzony do wspierania działań podejmowanych przez poszczególne kraje regionu, ale nie ma on charakteru kompleksowej pomocy prorozwojowej. Został bowiem ograniczony do wsparcia działań ukierunkowanych na zrównoważoną eksploatację morskich zasobów ożywionych i produkcję

¹⁴ Francuskie Terytoria Południowe i Antarktyczne składają się z pięciu okręgów: Ziemi Adeli, Wypł Crozeta, Kerguelena, Amsterdam, Saint Paul, Glorioso, Juan de Nova, Europa, Bassas da India i Tromelin. Na wyspach TAAF przebywa około 300 osób - pracowników francuskich ośrodków naukowych oraz armii podlegających stałej rotacji. Decyzję o objęciu działaniami prorozwojowymi tych obszarów traktować należy w kategoriach gestu politycznego, zwłaszcza, że sam System Traktatu Antarktycznego ogranicza aktywność państw jedynie do prowadzenia badań naukowych a nie rozwoju gospodarczego obszarów antarktycznych.

żywności, tworzenia systemów transportowych oraz niwelujących zagrożenia dla środowiska. W zasadzie analiza form wsparcia na lata 2019-2023 pozwala na uznanie za priorytety francuskiej polityki w regionie Zachodniego Oceanu Indyjskiego działań ukierunkowanych na zrównoważoną eksploatację zasobów morza i lądu oraz wdrożenie rozwiązań w postaci recyklingu odpadów produkcyjnych. Natomiast w sferze społecznej celem jest poszerzenie zakresu edukacji zawodowej. Wskazać także należy na rolę działań humanitarnych, które zostały skoncentrowane na zwalczaniu skutków klęsk żywiołowych oraz działań stabilizujących sytuację w regionie, zwłaszcza przeciwdziałaniu aktom piractwa (*La stratégie de défense*, s. 12-13). Podkreślić należy, że wynikają one z właściwej oceny stanu regionalnej sytuacji politycznej, umiejętnego wykorzystania posiadanego potencjału sił zbrojnych, rozwiązań stosowanych w sytuacji zaistnienia zdarzeń kryzysowych na obszarze poszczególnych terytoriów zamorskich oraz pozytywnego stosunku państw regionu do działań pomocowych prowadzonych w kooperacji z Australią i Nową Zelandią.

Podobny zakres mają działania prowadzone w ramach strategii pacyficznej, przy projekty realizowane przez AFD dotyczą wszystkich państw i terytoriów zależnych regionu Oceanii (plus Timor Wschodni), za wyjątkiem Australii, Nowej Zelandii oraz terytoriów administrowanych przez USA i Wielką Brytanię.

Tab. 3. Cele strategiczne Francji w regionie Oceanii

Obszar działania	Przyjęte cele
Budowa odporności państw regionu na zagrożenia środowiskowe	Podjęcie działań łagodzących konsekwencje klęsk żywiołowych. Promowanie: 1. zasad ochrony przez zmianami klimatu; 2. rozwoju niskoemisyjnych sposobów wytwarzania energii elektrycznej; 3. rozwiązań pozwalających na zachowanie istniejących ekosystemów i bioróżnorodności.
Zrównoważony rozwój społeczeństw	Rozwój i poprawa dostępu do podstawowych usług. Ograniczenie nierówności społeczno-ekonomicznej i wynikających z płci. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług opieki zdrowotnej. Ograniczenie skali rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych ludzi, zwierząt oraz chorób roślin.
Procesy rozwojowe w gospodarce	Wspieranie procesów zrównoważonej eksploatacji akwenów morskich i gospodarki, zwłaszcza rolnictwa i produkcji na rynek wewnętrzny. Wdrażanie rozwiązań z zakresu łączności cyfrowej dla regionalnych systemów transportowych: lądowego, morskiego i powietrznego.
Integracja regionu	Wspieranie procesów integracji francuskich terytoriów pacyficznych. Koordynacja współpracy regionalnej z pomocą funduszy Francji i UE. Promocja francuskiej gospodarki w regionie oraz rozwiązań o charakterze proekologicznym i prorozwojowym.

Trzy priorytetowe cele aktywności Francji w tym regionie to: wsparcie przeobrażeń w sferze społecznej, zwłaszcza poprawa warunków życia, środowiskowej skoncentrowanej na ochronie

ekosystemu oraz łagodzeniu skutków zmian klimatycznych, a także współtworzenie przeobrażeń gospodarczych mających na celu poszerzenie zakresu innowacyjności oraz obniżenie emisji CO₂. Jednakże za najistotniejszy cel tej polityki uznać należy poszerzenie wpływu Francji na regionalne procesy gospodarczo-polityczne uzyskane poprzez kreowanie procesów integracyjnych pomiędzy francuskimi *terytoriami zależnymi* a państwami regionu. Przykładem takiego podejścia, określonego także w założeniach polityki wobec Azji i Oceanii, jest kreowanie możliwości podejmowania bilateralnych form kooperacji pomiędzy władzami Polinezji Francuskiej, Wallis i Futuna i Nowej Kaledonii a sąsiednimi krajami w sferach polityki regionalnej, gospodarczej i kulturowej. W odniesieniu do gospodarki morskiej działania są skoncentrowane na zrównoważonej eksploatacji akwenów obejmujące takie jej sektory jak rybołówstwo, funkcjonowanie systemu transportowo-przeładunkowego, przemysł stoczniowy, budowa i wykorzystanie jednostek niskoemisyjnych i turystyka morska. Gros zadań ukierunkowano na proces monitorowania stanu zasobów ożywionych i wsparcie procesów rozwojowych lokalnego rybołówstwa, które dodatkowo ma w polityce połowowej uwzględniać konieczność utrzymania ich bioróżnorodności. Działania te uznać należy także jako przejaw budowy jednolitego frontu państw regionu, którego celem jest ograniczenie rabunkowych połowów, prowadzonych przez jednostki chińskie, japońskie i koreańskie. Polityka ta jest prowadzona w taki sposób, by nie została odebrana jako skierowana przeciwko tym państwom, ale integrująca kraje regionu wokół wspólnego celu. Rolę naturalnego kreatora tej współpracy odgrywać ma Francja dysponująca instrumentami pozwalającymi oszacować zasoby, procesy ich migracji oraz pozwalającymi na określenie zasad zrównoważonej ich eksploatacji. Francuska polityka w odniesieniu do regionu Indo-Pacyfiku jest skoncentrowana na obszarach wokół własnych *terytoriów zależnych*, a jej celem jest integracja państw regionu Oceanii i Zachodniego Oceanu Indyjskiego wokół Francji, jako kreatora polityki zrównoważonego rozwoju i zrównoważonej eksploatacji morza, traktowanej jako istotny element regionalnej polityki rozwojowej. Zrównoważona eksploatacja morza we francuskiej koncepcji indo-pacyficznej jest oparta na wizji *économie bleue*, ale w większym stopniu dostosowana do lokalnych uwarunkowań, związanych z ochroną klimatu.¹⁵ Zasadnicze różnice

¹⁵ Wyraźnie odmienne stanowisko na temat priorytetów polityki francuskiej zajął ekspert Komisji Europejskiej Guillaume Pitron (powołujący się m.in. na *Livre Blanc*), który

dotyczą formuły francuskiego zaangażowania. W regionie Zachodniego Oceanu Indyjskiego koncepcję francuskiej aktywności określić można jako próbę podjęcia się roli państwa-przewodnika, wskazującego instytucjom pomocowym (Unia Europejska, Bank Światowy) obszary wymagające wsparcia finansowego i pomocy w zakresie uruchomienia procesów rozwojowych, oraz państwom regionu w jaki sposób korzystać z możliwości pomocowych tych instytucji. Wykaz instytucji uznanych za wiodące podkreśla ograniczone możliwości silnego oddziaływania w regionie. Za takowe uznano bowiem agencje zdrowia, *Météo France*, *Business France*, *Bureau de Recherches Géologiques et Minières*, *Centre International D'études Pédagogiques* i *Centre De Coopération Internationale En Recherche Agronomique Pour Le Développement*. Oceniając to rozwiązanie wskazać jednak należy na kilka ograniczeń. Nagromadzenie takiej liczby podmiotów powoduje swoiste rozmycie się odpowiedzialności za realizację celów strategicznych i prowadzi do ich zagubienia w trakcie wdrażania programów sektorowych przez poszczególne instytucje. Strategia wobec Oceanii to natomiast poszerzony wariant polityki prowadzonej w regionie Karaibów. Skupienie inwestycji na obszarze terytoriów zależnych ma zapewnić uruchomienie procesów rozwojowych. Wobec państw regionu prowadzona jest polityka pożyczkowa i doradcza w zakresie rozwoju proekologicznych projektów gospodarczych oraz ich korelacja z procesem rozwoju gospodarczego francuskich *terytoriów zależnych*.

Podsumowanie

Francuska koncepcja aktywności morskiej i budowy pozycji mocarstwa morskiego jest realizowana poprzez wykorzystanie tzw. *miękkich środków* oddziaływania międzynarodowego. Jej celem jest skupienie wokół zaproponowanej przez to państwo i realizowanej przy zaangażowaniu władz *terytoriów zależnych* koncepcji zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego przy uwzględnieniu roli akwenów morskich dla osiągnięcia założonych celów polityki rozwojowej. W

wskazuje na konieczność odbudowy francuskiego górnictwa i „podboju oceanów”. Podbój ten rozumie on jako zapewnienie Francji wyłącznego dostępu do surowców, takich jak np. metale ziem rzadkich odkryte i zbadane przez Francuski Instytut Naukowy do Spraw Eksploatacji Morza (IFREMER) w podmorskim kraterze Kulolasi w pobliżu wysp Wallis i Futuna (Pitron 2020, s. 228-240; patrz recenzja: *Przegląd Geopolityczny*, tom 36, 2021). Przykład krateru Kulolasi pokazuje, że respekt z jakim przyjmowani są w Pałacu Elizejskim kacykowie z Wallis i Futuna, wynika z konkretnych przyczyn ekonomicznych, a nie z propagowanych haseł „ochrony klimatu” itp. (przyp. red.).

zależności od oceny poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw, przyjmuje ona postać pomocy prorozwojowej, wsparcia lub kreacji regionalnych procesów rozwojowych oraz procesów ochrony środowiska i podtrzymania bioróżnorodności regionu. Oceniając te koncepcje wskazać należy na dwie cechy francuskiej polityki. Pierwszą jest właściwa ocena sytuacji regionalnej, zarówno w kontekście gospodarczym, jak i politycznym. Pozwala to na właściwą diagnozę uwarunkowań, które należało uwzględnić w ramach prowadzonej polityki. Przyjęte założenia wpisują się w potrzeby państw regionu, co pozwala na podjęcie oczekiwanych przez nie form kooperacji regionalnej. Równocześnie jednak w koncepcjach tych wdrożono rozwiązania niwelujące efektywność prowadzonej polityki. Wynikają one z przyjętego założenia o mocarstwowej pozycji Republiki Francuskiej. Za takowe uznać należy przede wszystkim sposób podejścia do wyodrębnienia poszczególnych regionów, wobec których podejmowane są kompleksowe działania mające pozwolić na uzyskanie pozycji regionalnego lidera polityczno-gospodarczego. W strategiach rozwojowych zastosowano podział na akweny oceaniczne, zaś w strategiach regionalnych zastosowano podział geopolityczny. O ile wyodrębnienie w strategii atlantyckiej regionu Karaibów można uznać za uzasadnione, to łączne potraktowanie Pacyfiku i Ocean Indyjskiego wydaje się zasadne w przypadku państw posiadających w miarę jednolite cele polityczne na tych akwenach. Za takowe uznać należy Stany Zjednoczone, Chiny i Australię, w mniejszym stopniu Japonię czy Koreę Płd. Natomiast trudno takie wspólne cele określić dla Francji, Indii czy Indonezji, a dwa ostatnie państwa same rozróżniają te akweny. To samo powinna zrobić Francja, ze względu na położenie znacznej części terytoriów zamorskich. Znajdują się one na tzw. Zachodnim Oceanie Indyjskim oraz w Oceanii, czyli na bardzo oddalonych obszarach o znacznie różniącej się sytuacji polityczno-gospodarczej. Zbudowanie jednolitej strategii dla Indo-Pacyfiku ocenić można wyłącznie jako megalomanię.¹⁶ Tymczasem okazuje się, że francuska aktywność w basenach poszczególnych oceanów jest w większym wymiarze próbą pobudzenia gospodarczego *terytoriów zależnych* niż procesem

¹⁶ Połączenie Oceanu Indyjskiego (zachodniego) z Oceanią przez strategów francuskich jest wyrazem długookresowej ewolucji geopolitycznej, polegającej na stopniowym przemieszczaniu się polityczno-gospodarczego centrum świata z Azji Wschodniej w kierunku południowo-zachodnim, o czym pisał m.in. Michael R. Auslin (2020; recenzja patrz Przegląd Geopolityczny tom 37, s. 153-157), a także wykazał W.J. Wilczyński (2021, s. 717-720).

uzyskiwania wpływów geopolitycznych. Atrakcyjność kulturowa - swoją drogą problematyczna, bo musi ona przyjąć formułę ekspansji kulturowej o charakterze agresywnym - we współczesnym świecie nie jest najefektywniejszym instrumentem oddziaływania międzynarodowego. Brak instrumentarium ekonomicznego i możliwości finansowania przedsięwzięć rozwojowych jest zasadniczą słabością francuskiej strategii kierowanej do tego obszaru. Analiza przytaczanych dokumentów pozwala jednak na stwierdzenie, iż francuscy politycy mają tego świadomość. Tym samym zasadne jest pytanie czy przyjęty okres realizacji strategii (do roku 2023) nie jest pierwszym etapem globalnej strategii morskiej Francji, poprzedzającym podjęcie szerokiej aktywności morskiej w wymiarze politycznym, mającej także na celu ograniczenie chińskiej ekspansji gospodarczej w zlewiskach akwenów ulokowania francuskich interesów. Zapowiedź takiego podejścia zauważyć można w zapisach dokumentów programu Trzy Oceany. W odniesieniu do Atlantyku jest to zapowiedź rozszerzenia na państwa karaibskie polityki zrównoważonych połowów i eksploatacji morza realizowanej w ramach północnoatlantyckiej umowy TAFT. Jest to jednoznaczna zapowiedź polityki ograniczającej chińską ekspansję w tym regionie i próbę osłabienia atlantyckiej kooperacji Chiny-RPA-Brazylia (prowadzonej w układzie trójstronnym oraz jako element globalnego oddziaływania BRISC) poprzez wyłączenie z niej tego ostatniego państwa. Natomiast w dokumentach odnoszących się do regionu Indo-Pacyfiku wskazać należy na zapisaną w nich możliwość kooperacji z państwami mającym rozbieżne w stosunku do Chin interesy na tym akwenie oraz przyległym do niego Oceanie Południowym. Oceniając możliwość budowy takiej formy kooperacji regionalnej, o ile za możliwą uznać należy współpracę z Indią, Indonezją, Australią, Nową Zelandią na Oceanie Indyjskim i Południowym, to taka kooperacja nie jest realna w układzie: wymienione państwa plus Japonia i Korea Pd. Powodem jest rabunkowe prowadzenie połowów, czemu sprzeciwiają się zarówno Australia jak i Nowa Zelandia. India z kolei nie jest zainteresowana kreowaniem nowych pól sporów z Chinami poprzez zaangażowanie się na Pacyfiku, z tego względu ogranicza zakres kooperacji z Indonezją (która znajduje się w stanie sporu z Pekinem o przynależność Morza Natuna) do Oceanu Indyjskiego. Natomiast Australia jako eksporter produkcji pierwotnej do Chin ogranicza kooperację z Japonią i Koreą Pd. na Pacyfiku (Morze Południowochińskie) wyłącznie do kwestii bezpieczeństwa żeglugi. W efekcie za możliwą formułę francuskiej polityki w regionie uznać należy

kooperację w układach: Francja-India-Australia, Francja-Japonia, oraz włączenie się Francji w umowę AUKUS w przypadku poszerzenia jej przedmiotowego zakresu. Przekształcenie tego porozumienia w układ polityczny czterech istotnych graczy regionalnych o znacznym zakresie wspólnoty interesów jest możliwe, nie tylko z powodu ich zbieżności, ale także może wynikać z faktu, iż państwa te kooperują ze sobą w ramach regionalnych aktywności morskich. Jej zakres przedmiotowy, posiadany potencjał morski oraz wspólnota interesów w basenach poszczególnych oceanów rozwiązanie to pozwala uznać za realne. Z punktu widzenia Francji pozwoliłoby to na ograniczenie chińskiej ekspansji gospodarczej w obszarach, na których celem politycznym jest budowa regionalnych kompleksów współpracy gospodarczo-politycznej z wiodącą rolą Francji.

Literatura

- Auslin, M.R., 2020. *Asia's New Geopolitics. Essays on Reshaping the Indo-Pacific*, Hoover Institution Press, Stanford.
- Buzan, B., 1991. *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Wheatsheaf Books, Brighton.
- La stratégie de défense de la France dans l'Indo-Pacifique*, 2019. Ministère des Armées, Paris. <https://www.defense.gouv.fr/dgris/action-internationale/enjeux-regionaux/la-strategie-de-defense-francaise-en-indopacifique2>
- La stratégie de la France dans l'Indopacifique*, 2018. Gouvernement Français, Paris. <https://www.elysee.fr/admin/upload/default/0001/10/c3852600ccbcbccb2fa05ecf147fa307a79ac17.pdf>
- Livre Blanc. Stratégie française en Asie-Océanie à l'horizon 2030 Vers un espace asiatique indopacifique inclusif*, 2018. Ministère de L'europe et des Affaires, Paris. https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/livre_blanc-com-fr-eng_cle876fb2-1.pdf
- Livre Bleu. Stratégie nationale pour la mer et les océans*, 2009. Ministère de L'europe et des Affaires, Paris. <https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/104000028.pdf>
- Makowski, A., 2000. *Siły morskie współczesnego państwa*, Gdynia.

- Mickiewicz, P., 2021. *The geopolitical game for domination in the Indo-Pacific in the third decade of the 21st century*, Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego, T. XV, s. 199-221.
- Mickiewicz, P., 2022. *Morska szachownica. Geopolityczne znaczenie akwenów morskich*, FNCE, Poznań.
- Océan Atlantique. *Stratégie Régionale 2019-2023*, 2019. Agence Française de Développement, Paris. <https://www.afd.fr/fr/ressources/strategie-regionale-ocean-atlantique-2019-2023>.
- Océan Indien. *Stratégie régionale 2019-2023*, 2019. Agence Française de Développement, Paris. <https://www.afd.fr/fr/ressources/strategie-regionale-ocean-indien-2019-2023>.
- Océan Pacifique. *Stratégie Régionale 2019-2023*, 2019. Agence Française de Développement, Paris. <https://www.afd.fr/fr/ressources/strategie-regionale-ocean-pacifique-2019-2023>
- Pitron, G., 2020. *Wojna o metale rzadkie. Ukryte oblicze transformacji energetycznej i cyfrowej*, Wyd. Kogut, Warszawa.
- Plan d'action pour l'Atlantique 2.0*, 2020. Komisja Europejska, Bruksela, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52013DC0279>
- Stratégie nationale pour la mer et le littoral (SNML)*, 2017. Décret 222 du 23 février 2017. https://www.ecologie.gouv.fr/sites/default/files/17094_Strategie-nationale-pour-la-me<https://www.afd.fr/fr/ressources/strategie-regionale-ocean-pacifique-2019-2023>.
- Wilczyński, P.L., 2015. *Rozmieszczenie europejskich stoczni produkujących okręty wojenne*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 29, s. 138-161.
- Wilczyński, W.J., 2021. *Regiony świata. Geografia i geopolityka*, Polskie Towarzystwo Geopolityczne, Kraków.

Streszczenie:

Francuska koncepcja mocarstwa morskiego została oparta na tezie, iż państwo o takim potencjale i położeniu geograficznym powinno kreować regionalne projekty długofalowej zrównoważonej eksploatacji akwenów morskich i regionów przybrzeżnych. Koncepcja ta została dostosowana do istniejących uwarunkowań politycznych, a zwłaszcza faktu funkcjonowania w strukturze państwa zamorskich posiadłości pozaeuropejskich (*terytoria zależne*). Francuska mocarstwowość morska jest postrzegana także jako zdolność do kreowania procesów rozwojowych wokół *terytoriów zależnych*. W oparciu o dokonane analizy oficjalnych dokumentów strategicznych (zwłaszcza *Stratégie nationale pour la mer et le littoral* z 2017 roku) stwierdzono, że najefektywniejszym instrumentem tej polityki jest wykorzystanie regionalnych układów politycznych, w których rolę kreatora działań odgrywać będzie Francja. Formuła tego zaangażowania jest ściśle dostosowana do specyfiki francuskich interesów w danym regionie i prowadzona przez państwowych interesariuszy z wykorzystaniem możliwości jakie daje członkostwo w Unii Europejskiej. Jej ograniczeniem jest natomiast potencjał gospodarczy jakim dysponuje Republika Francuska.

Słowa kluczowe: Francja, polityka morska, strategia morska, akweny morskie, oceany.